

ТКАЧЕНКО ОЛЕКСАНДР ВІКТОРОВИЧ
кандидат юридичних наук, старший дослідник,
вчений секретар секретаріату вченої ради,
Київський інститут Національної гвардії України
<https://orcid.org/0000-0002-3485-6603>

ЗОЛОТАРЬОВА НАТАЛІЯ ІВАНІВНА
доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри поліцейської діяльності,
Національна академія внутрішніх справ
<https://orcid.org/0000-0002-3614-8328>

ПЕРСПЕКТИВНІ НАПРЯМИ ЗМІН У ПОЛІТИЦІ ДЕРЖАВИ В УМОВАХ ТРАНСФОРМАЦІЇ ЗАГРОЗ У СФЕРІ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ

Досліджено еволюцію загроз національній безпеці за її окремими сферами. З'ясовано обставини й умови, що впливали на трансформацію загроз національній безпеці України з часу проголошення незалежності. Запропоновано авторське бачення процесу посилення загроз в окремих сферах національної безпеки України внаслідок триваючої збройної агресії російської федерації.

Зроблено висновки, що в різні історичні періоди зміну загроз у сфері національної безпеки зумовлювали внутрішні й зовнішні чинники, зокрема спроможність держави забезпечити виконання своїх конституційних обов'язків щодо відповідальності перед громадянами за свою діяльність, а також міжнародна політика, світова економіка, світові й регіональні глобалізаційні процеси, розвиток технологій, штучного інтелекту включно.

Загрози сферам національної безпеки та чинники, які на них впливають, актуалізовані постійно і тому є об'єктом вивчення задля розроблення науково обґрунтованих прогнозів стосовно змін безпекового середовища і політики держави щодо впровадження заходів протидії ймовірним негативним наслідкам у сферах національної безпеки.

Ключові слова: національна безпека; загрози національній безпеці; сфери національної безпеки; державна безпека; глобалізація.

Постановка проблеми. Наразі стан безпекового середовища у світі є мінливим і непередбачуваним. В Україні його непередбачуваність зумовлена насамперед війною, розв'язаною російською федерацією, внаслідок якої майже зруйнована система міжнародної безпеки, створена після Другої світової війни.

Вітчизняні документи довгострокового планування, якими визначаються основні напрями державної політики щодо національної безпеки, ухвалювалися ще до повномасштабного

вторгнення російської федерації. Згідно з їх змістом значна частина загроз для України походила саме від агресивної політики російської федерації. Такими загрозами визначалися: посягання на суверенітет і територіальну цілісність України; блокування руху нашої держави до набуття повноправного членства у ЄС та НАТО; можливість подальшої ескалації збройної агресії російської федерації та повномасштабного застосування військової сили проти України; провокування збройного конфлікту на державному кордоні України;

ведення розвідувально-підривної діяльності спеціальних служб російської федерації проти України; здійснення інформаційно-психологічних спецоперацій тощо.

Сьогодні, уже в умовах відсічі збройній агресії російської федерації, державна політика забезпечення національної безпеки зазнала суттєвих змін. На це вплинула неефективність системи міжнародної безпеки разом із недовістю гарантій безпеки, що надавалися нашій державі з приєднанням до договору про нерозповсюдження ядерної зброї (Будапештський меморандум). Російська федерація, згідно з Будапештським меморандумом перебуваючи у статусі країни-гаранта, не утрималася від анексії частини території нашої держави та ведення гібридної війни, зокрема через контрольовані маріонеткові квазіутворення у Донецькій і Луганській областях. Крім того, недосконалість міжнародного права в сукупності з неефективністю міжнародних організацій, що відповідають за мир і безпеку у світі, штучно створена російською федерацією залежність країн Європи через постачання їм вуглеводнів, а також інші фактори агресивної політики російської федерації, які позначаються на світовій економіці й міжнародній безпеці, – усе це на початок відкритої збройної агресії в Україні в лютому 2022 р створило передумови мовчазної реакції значної кількості країн світу. Тому невизначеність ситуації щодо спроможності світового співтовариства змусити агресора дотримуватися норм міжнародного права та гарантованої Україні безпеки в умовах збройної агресії російської федерації спонукала керівництво нашої держави до зміни політики національної безпеки, посилення власної обороноздатності, а також до вдосконалювання системи національної стійкості.

Окрім агресивних намірів щодо замаху на державність і суверенітет України російська федерація випробовує країни цивілізованої світової спільноти, військово-політичні альянси та міжнародні безпекові організації, покликані бути відповідальними за безпеку у світі, на їхню здатність забезпечити дотримання та реалізацію політики стабільності миру. Стан світових глобалізаційних процесів, які дедалі більше впливають на безпеку України, потребує нових, теоретично обґрунтованих підходів і практичних заходів у відповідь на наявні й потенційні загрози з метою вдосконалювання

механізмів забезпечення як національної безпеки України загалом, так і її окремих сфер.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання забезпечення національної безпеки України та її складових досліджено у наукових працях таких вітчизняних науковців, як В. О. Антонов, П. П. Богуцький, О. С. Власюк, Н. П. Гедікова, В. П. Горбулін, О. П. Дзьобань, В. А. Ліпкан, О. П. Косевцов, А. Б. Качинський, О. О. Резнікова, Г. П. Ситник та ін.

Незважаючи на значну кількість досліджень теоретичних засад проблем забезпечення національної безпеки, питання загроз сферам національної безпеки актуалізовані й у подальшому потребуватимуть додаткового переосмислення з огляду на процеси, які впливають на безпекове середовище (міжнародна політика, світова економіка, світова й регіональна глобалізація, міграція, розвиток систем озброєння і технологій, зокрема штучного інтелекту тощо).

Метою статті є дослідження процесу трансформації загроз у сфері національної безпеки України з метою визначення перспективних напрямів розвитку політики держави щодо забезпечення національної безпеки в її окремих сферах, коли відбуваються зміни глобалізаційних процесів і руйнування архітектури міжнародної безпеки.

Виклад основного матеріалу. У науковому й експертному середовищі загрози національній безпеці класифікуються, як правило, за такими ознаками: місцезнаходження джерела небезпеки (зовнішні і внутрішні загрози); масштаб можливих наслідків (загальнонаціональні, регіональні, локальні, поодинокі); ступінь сформованості загрози (потенційні, реальні); ступінь суб'єктивного сприйняття (завищені, занижені, мінімальні, адекватні); сфери життєдіяльності (загрози в економічній, політичній, оборонній, міжнародній, соціальній, інформаційній, науково-технічній, екологічній, культурній і духовній сферах) [1]. Здатність визначати наявні й потенційні загрози національній безпеці безпосередньо впливає на можливість та ефективність розроблення засобів їх нейтралізації і запобігання їх виникненню. Отже, важливо своєчасно виявляти ймовірні загрози сферам національної безпеки, джерела їх походження, прогнозувати масштаби їх впливу та можливі наслідки з огляду на стан безпекового середовища в умовах світових глобалізаційних процесів, визначати спроможності протидії, водночас забезпечуючи збереження

фундаментальних національних інтересів. Це є передумовою існування й розвитку нашої держави.

Відповідно до Закону України «Про національну безпеку України» від 21.06.2018 р. № 2469-VIII загрозами національній безпеці вважаються явища, тенденції і чинники, що унеможливають чи ускладнюють або можуть унеможливити чи ускладнити реалізацію національних інтересів та збереження національних цінностей України [2]. Стратегією національної безпеки України, затвердженою Указом Президента України від 14.09.2020 р. № 392/2020, визначено поточні і прогнозовані загрози національній безпеці та національним інтересам України з огляду на зовнішньополітичні і внутрішні умови, а також основні напрями зовнішньо- і внутрішньополітичної діяльності держави для забезпечення її національних інтересів і безпеки [3].

Система забезпечення національної безпеки є багатоступеневою, має значну кількість взаємопов'язаних і взаємозалежних складників. Під час дослідження структури складної системи, як правило, виділяють кілька рівнів дослідження (підсистем) залежно від її побудови, функціонального призначення, організаційної ланки, місця в системі вищого рівня, етапів створення, становлення, функціонування системи управління, забезпечення, системо-технічного рівня та ін. [4]. Про динамічний стан як характерну рису національної безпеки, що залежить від багатьох чинників (геополітична ситуація, рівень розвитку економіки та технологій, соціальна згуртованість тощо) зазначає Д. І. Дзвінчук. Так само управління у сфері національної безпеки є мінливим процесом, який постійно адаптується до нових викликів і загроз [5]. На думку Г. П. Ситника, управлінські рішення стосовно забезпечення безпеки соціальних систем необхідно приймати на підставі результатів аналізу динаміки їх розвитку, філософсько-політологічного, правового, ціннісного та етичного аспектів проблеми її забезпечення та законів еволюції живої речовини у біосфері [6]. У контексті політики держави щодо забезпечення національної безпеки поділяємо думку про те, що державна політика є інструментом, який допомагає державі досягнути певних цілей у певній галузі, використовуючи різні методи впливу, базуючись на наявних ресурсах [7].

Ефективності політики держави щодо забезпечення національної безпеки та національних інтересів може бути досягнуто завдяки поєднанню здобутків процесу наукового дослідження і результатів застосування вже згаданих методів впливу. У такому сенсі доцільно взяти до уваги досвід США, де науковцями провідних університетів і дослідних центрів здійснено розробки на підставі практичного матеріалу, а також заходів, які вживала і вживає держава для подолання загроз національній безпеці і прогнозування таких загроз [8].

Отже, дослідження умов трансформації загроз сферам національної безпеки у часовому та історичному проміжку як складника підсистеми складної системи вбачається передумовою для формування теоретичних основ, що сприятимуть розробленню нових теорій для пояснення явищ і прогнозування майбутніх подій, і стануть підґрунтям подальших доктринальних документів, нормативно-правових актів, а також матимуть безпосередній вплив на політику держави щодо забезпечення національної безпеки.

На спроможність протистояти наявним і потенційним загрозам у сферах національної безпеки впливають механізми забезпечення їх стійкості та здатності до протидії й відновлення у разі негативного впливу. Зокрема, стратегією національної безпеки України стійкість визначено однією з головних засад, на яких ґрунтується зазначена стратегія, а запровадження національної системи стійкості віднесено до провідних напрямів зовнішньополітичної та внутрішньополітичної діяльності держави задля забезпечення її національних інтересів і безпеки. Відповідно до Концепції забезпечення національної системи стійкості, затвердженої Указом Президента України від 27.09.2021 р. № 479/2021, джерелом внутрішніх загроз зазвичай є вразливості, які свідчать про наявність проблем, вад, недоліків, що породжують або посилюють схильність до порушення функціональності, системних пошкоджень та/або піддатливості негативним впливам ризиків і загроз [9].

Аналіз безпекового середовища визначає процеси, явища, чинники, умови, обставини, події, результати діяльності і взаємодії суб'єктів суспільних відносин, а також тенденції їхнього розвитку, що впливають на рівень захищеності держави, суспільства, довкілля на певній території від наявних і прогнозованих загроз.

Зміни безпекового середовища, які є відхиленням від його звичайного стану рівноваги, містять ризики, що потребують подальшого аналізу. Оскільки загроза є потенційною причиною небажаного наслідку, здатного зашкодити фізичним особам, активам, системі або організації, навколишньому середовищу чи суспільству, тож загрозу національній безпеці можуть створювати певні дії, явища, процеси, події, ситуації, безпосередньо спрямовані на підрив державного суверенітету і територіальної цілісності держави та/або здатні зашкодити життю, здоров'ю, майну громадян, завадити безперервному наданню критично важливих функцій держави, завдати фізичної або економічної шкоди підприємствам, організаціям, об'єктам критичної інфраструктури, стати на заваді реалізації національних інтересів тощо. Джерелом загрози можуть бути: політика держави або групи держав; окремі люди, групи людей, організацій; природне середовище або космічний простір, зміни у діяльності, реалізації, функціонуванні чи існуванні яких спричиняють ті або інші загрози й визначають їхній загальний характер. З одного джерела може походити більше ніж одна загроза [10].

Вітчизняні науковці та експерти у різні періоди історичного розвитку нашої країни виділяли різні ключові явища й чинники, що впливають на безпекове середовище й розвиток нашої держави. Згадаймо перші роки незалежності, коли стрижневими визначалися загрози, спричинені аварією на Чорнобильській АЕС та пов'язані із забезпеченням її подальшого функціонування. Протягом першого десятиліття незалежності України суттєвими вважалися загрози, зумовлені економічною кризою, що уможливила вплив організованої злочинності на різні сфери державних процесів. Загрози територіальній цілісності внаслідок агресивної політики російської федерації перестали бути прихованими у 2014 р. Відтоді небезпечні тенденції різного характеру, спрямовані росією на всеохоплююче послаблення нашої держави, тільки посилювалися. У роки, які передували повномасштабному військовому вторгненню, Україна перебувала у стані пандемії в умовах запобігання поширенню неконтрольованих процесів, викликаних малодослідженою хворобою названою COVID-19, що внаслідок запроваджених обмежень позначилися на безпеці громадян, суспільства і насамперед – на економічній безпеці держави.

Від початку збройної агресії російської федерації Україна потрапила у становище, коли явища, тенденції й чинники, що ускладнюють або унеможливають реалізацію національних інтересів і збереження національних цінностей, постали в усіх сферах національної безпеки.

Значних загроз зазнали сфери національної безпеки, пов'язані з безпекою соціально-економічного розвитку. Людський чинник – один із головних чинників економічного й соціального розвитку. Людина завжди була й залишається у центрі перетворень суспільного життя, формування економічної системи і державного устрою [11].

Війна спричинила брак робочої сили, оскільки значна кількість громадян трудового віку покинула Україну, велика кількість чоловіків і жінок були мобілізовані до війська. Демографічні втрати України останніми роками перевищили всі песимістичні прогнози. Через війну і зниження рівня життя люди масово виїжджають із країни і невідомо, чи повернуться. За останні 30 років Україна з різних причин втратила близько 10 млн громадян, а після початку повномасштабної війни – ще близько 6 млн. Нині наша країна має найвищу у світі інтенсивність природного скорочення чисельності населення. Демографічна криза розпочалася задовго до вторгнення, а війна лише пришвидшила її [12]. За роки повномасштабної війни в Україні тривалість життя чоловіка знизилась із 65 до 57 років. І якщо раніше ця цифра була на вкрай низькому рівні, то зараз ситуація критична. Водночас за рівнем народжуваності Україна має чи не найгірший показник [13].

На жаль, наслідком війни є втрати, зокрема й незворотні. Крім того, маємо зазначити про факт відтоку з України науковців, що негативно позначається на сфері освіти, науково-технічному розвитку тощо.

Слід також зауважити про недостатньо чіткий образ майбутнього країни. Соціологи відзначають зростання песимістичних настроїв, насамперед щодо економічного становища країни. Від 5 % до 19 % зросла кількість тих, хто вважає, що через десять років Україна буде країною зі зруйнованою економікою і великим відтоком людей [14]. Очевидно, що ключовим чинником невизначеності є війна, яка триває вже четвертий рік.

Усе зазначене має негативний вплив на демографічний стан населення, впливає на

трудовий потенціал України, її спроможності підтримувати необхідний рівень економіки.

Наявні загрози об'єктам забезпечення державної безпеки, серед яких оборонний, економічний і науково-технічний потенціал, об'єкти критичної інфраструктури. На сьогодні внаслідок постійних ракетних обстрілів, ударів БПЛА військами росії по території нашої країни є ризики подальшої руйнації та знищення об'єктів енергетики. Випадки виведення з ладу об'єктів критичної інфраструктури України через ракетні обстріли, зменшення їх потужності негативно позначилося на життєдіяльності суспільства, стані безпекового середовища. Підриг греблі Каховської ГЕС має наслідки не лише для природного середовища, не менш вразливі вони для аграрного сектору, енергетики, населення і ядерної безпеки України. У небезпеці перебуває захоплена росіянами Запорізька АЕС, невміле поводження з якою може призвести до катастрофічних наслідків інфраструктурної безпеки у значних масштабах.

Окремо варто зауважити про мінне забруднення територій держави, яке становить небезпеку для інфраструктури, необхідної для нормального функціонування економіки й забезпечення життєдіяльності суспільства. Так, за даними державної служби України з надзвичайних ситуацій 174 тис. кв. км України забруднено залишками російських мін і нерозірваних снарядів, що становить близько 30 % усієї території країни. На її повне розмінування може знадобитися близько тридцяти років [15].

Війна, яка відбувається в умовах невпинного розвитку комунікаційних технологій і глобалізаційних процесів, впливає на інформаційне середовище, що є окремою сферою національної безпеки, а також об'єктом забезпечення державної безпеки як сфери національної безпеки. Від початку воєнних дій в Україні не було вжито достатніх заходів, спрямованих на недопущення можливостей поширення недостовірної інформації або будь-якої іншої, що завдає шкоди й загрожує безпековому середовищу. Це призвело до масового поширення недостовірних наративів щодо ставлення громадян України до агресора та поглинання України росією, вплинуло на спроможності чинити опір тощо.

Сучасні засоби комунікації, які має майже кожний громадянин, створюють необмежені можливості для отримання й поширення практично

будь-якої інформації. Вільне поширення громадянами інформації в інтернет-просторі надає ворогові можливості коригувати свої дії як на полі бою, так і в інформаційному просторі. За допомогою інформаційних інструментів ворог намагається знизити наші можливості чинити збройний опір, а також підірвати авторитет держави, її керівництва та воєнного командування перед світовою спільнотою з метою спонукати наших партнерів до зменшення обсягів або навіть припинення надання допомоги.

Слід визнати, що з початком воєнної агресії посилися впливи інформаційно-психологічного характеру, спрямовані на приниження української мови й культури, фальсифікацію фактів української історії, штучні дискусії з релігійних питань, зокрема щодо церкви, яка адміністративно підпорядковується росії. Величезну кількість наративів спрямовано на спотворення правдивої історичної інформації стосовно злочинів проти України та українців, формування російськими засобами масової комунікації викривленої, неправдивої інформаційної картини світу щодо України та українців.

У зазначеному контексті фундаментальним завданням державної політики є формування національної ідентичності і національної ідеї на основі історичної пам'яті, яка найближчими десятиліттями має стати політикою держави. Брак національної ідеї, ідеології та світогляду у стратегіях державотворення України після 1991 р. призвів до послаблення України і ризиків перетворення її на багатополярну олігархічну неоколонію, що ледь не стала здобиччю імперіалістичних амбіцій росії [16]. Вітчизняні науковці справедливо наголошують на необхідності активізації гуманітарної політики держави, особливо у сферах науки, освіти та культури. Головне завдання – відновлення історичної пам'яті через об'єктивні дослідження та ознайомлення широкого загалу з їх результатами. Важливим є подолання кризи національно-культурної ідентичності, яка у поліетнічному суспільстві може спричинити соціальну напруженість і поширення антиукраїнських настроїв. Процес позбавлення радянського менталітету потребує послідовного і принципового підходу. Водночас важливо брати до уваги регіональні мовні, релігійні, етнічні та інші особливості, уникаючи маніпуляцій.

Формування національної ідентичності потребує розширення сфери використання української мови, забезпечення доступу до правдивої інформації та розвитку критичного

мислення. Виховання національної гідності має сприяти подоланню комплексу меншовартості [17].

Перелік наведених реальних і потенційних загроз сферам національної безпеки не є вичерпним. Він залежатиме від історичного етапу розвитку, а також умов і чинників, що впливають на ці процеси. Сукупність реальних і потенційних загроз не статична: загрози можуть з'являтися і зникати, наростати і зменшуватися, водночас змінюватиметься і їхня значущість для безпеки. У процесі оцінювання характеру реальних і потенційних загроз, імовірності їх реалізації варто мати на увазі, що в деяких випадках сприйняття у суспільстві того чи іншого феномена як загрози може суттєво відрізнятись [18]. На сучасному етапі розвитку Україна постала перед низкою загроз і викликів, які потребують негайного вирішення. Ці виклики й загрози слід розглядати не лише крізь призму минулого, а й урахувати прогнози розвитку людської цивілізації, технологій, світових геополітичних процесів та інші чинники, що можуть впливати на сфери національної безпеки нашої держави.

Завершення війни має посприяти змінам у міжнародній політиці підтримання безпеки й миру. Очевидним є те, що під впливом війни безпекове середовище України, а також політика забезпечення сфер національної безпеки, національних інтересів будуть трансформовані.

З огляду на наведені умови, які впливають на сучасне формування безпекового середовища України, можна прогнозувати ймовірні джерела основних загроз національній безпеці України на найближче майбутнє. Щодо цього поділяємо думку О. О. Резнікової про те, що російська федерація залишатиметься головним джерелом загроз національній безпеці України на довгі роки. Попри те, що найгірші прогнози стосовно розширення агресії російської федерації проти України вже справдилися, після завершення війни не варто сподіватися на відмову керівництва росії (навіть у разі заміни її очільників) від агресивних планів продовження експансіоністської політики щодо України. Росія буде прагнути відновитися передусім шляхом захоплення у ході війни нових територій України й отримання доступу до ресурсів нашої держави. Після завершення війни малоімовірно, що росія відмовиться від спроб у різний спосіб завдати шкоди інтересам

України, а також від утручання у внутрішні справи нашої держави [10].

У подальшому російська федерація намагатиметься встановити контроль над Україною, використовуючи наявні внутрішні мовні, релігійні, політичні та інші суперечності, і це є головною загрозою для України. Крім того, залишається велика ймовірність застосування росією збройних агресій, а також агресій гібридного характеру задля досягнення своїх намірів знищити українську державність і суверенітет. Для їх реалізації цілком можливе долучення всіх наявних спроможностей республіки білорусь, що розширює сектор загроз для України.

Щодо загроз гібридного характеру з боку російської федерації крім збройної агресії ймовірне застосування інформаційно-пропагандистських кампаній як усередині держави, так і на міжнародній арені, з метою піддати сумніву державність та ідентичність України, спроможність її розвитку як незалежної держави, фаховість і легітимність влади в Україні тощо. Так само застосовуватимуться енергетичний чинник і спеціальні заходи з розвідувально-підривної діяльності. Усе це спрямовуватиметься на ослаблення системи державного управління, комплексну дестабілізацію внутрішньої ситуації в Україні, створення передумов для зриву процесу європейської і євроатлантичної інтеграції та розвитку української держави.

Висновки й перспективи подальших досліджень. Дослідження теоретичних аспектів загроз сферам національної безпеки зумовлено потребою у безперервному аналізі ризиків і потенційних загроз в умовах нестабільної безпекової ситуації, визначенні й вивченні вразливих місць системи забезпечення національної безпеки, важелів впливу на неї, розробленні механізмів запобігання можливим викликам і реагування на них, а також у прогнозуванні їх ефективності. У практичному аспекті вивчення умов трансформації загроз за сферами національної безпеки необхідне для формування й реалізації державної політики забезпечення національних інтересів шляхом розроблення на основі наукових результатів і пропозицій стратегій, концепцій, програм, планів розвитку суб'єктів сектору безпеки і оборони, управління ресурсами та ефективного їх розподілу, вдосконалення законодавства України тощо. Зазначене вище так само сприятиме належній підготовці

висококваліфікованих фахівців для безпекового сектору держави.

Збройна агресія росії спричинила величезні втрати, соціально-економічну, демографічну й енергетичну кризи, таким чином наблизилася до переосмислення необхідності модернізації України як держави, що є повноцінним суверенним і впливовим суб'єктом міжнародних відносин. Висновки російсько-української війни доводять, що державна безпекова політика України має бути орієнтована на вдосконалення системи забезпечення сфер національної безпеки, створення ефективних сектору безпеки й оборони та оборонно-промислового комплексу, спроможних постійно забезпечувати захист національних інтересів України від загроз територіальній цілісності, конституційному ладу та іншим національним інтересам, що сприятиме розвитку нашої країни.

Політика держави щодо забезпечення національної безпеки має здійснюватися з огляду на міжнародну безпекову ситуацію, військово-політичну ситуацію навколо України, прогнози щодо їх зміни з урахуванням світових глобалізаційних процесів, реальних можливостей держави, а також інших чинників, які впливають і впливатимуть на забезпечення стійкого розвитку України у найближчій і віддаленій перспективі. Водночас необхідно брати до уваги, що загрози національній безпеці та її сферам не є сталими і твердо визначеними, вони можуть якісно змінюватись у короткий проміжок часу. В умовах їх трансформації політика держави щодо забезпечення національної безпеки має бути гнучкою, здатною ефективно реагувати на прогнозовані загрози, бути готовою відповідати на появу складних багаторівневих викликів і небезпек, передбачити які було неможливо. При цьому безпека України не має залежати від непередбачуваності світових глобалізаційних процесів, політики держав-сусідів, а також держав-партнерів і потенційної допомоги від них.

Один із напрямів реалізації зазначеного завдання – можливість оперативної зміни законодавства й нормативних актів складових сектору безпеки і оборони, документів планування у сферах національної безпеки у разі зміни безпекової ситуації, визначення комплексу політичних, воєнних, економічних, соціальних, інформаційних та інших необхідних заходів для запобігання виникненню загроз сферам національної безпеки чи їх усунення, а в

разі неможливості – пристосування до умов у нових реаліях.

Подальші наукові дослідження планується спрямувати на вивчення впливу глобалізаційних процесів на санкційну політику до порушника міжнародного права та міжнародної безпеки.

Перелік джерел посилання

1. Горбулін В. П., Качинський А. Б. Засади національної безпеки України : підручник. Київ : Інтертехнології, 2009. 272 с.

2. Про національну безпеку України : Закон України від 21.06.2018 р. № 2469-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. URL: <https://surl.li/qekwxj> (дата звернення: 12.09.2025).

3. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 14 вересня 2020 року «Про Стратегію національної безпеки України» : Указ Президента України від 14.09.2020 р. № 392/2020. *Відомості Верховної Ради України*. URL: <https://surl.lu/apbdxd> (дата звернення 12.09.2025).

4. Антонов В. О. Конституційно-правові засади національної безпеки України : монографія. Київ : ТАЛКОМ, 2017. 576 с.

5. Дзвінчук Д. І. Національна безпека України: сутність, цілі, завдання. *Національна безпека: загрози та виклики* : матеріали всеукр. наук.-пед. підвищення кваліфікації (м. Львів – Торунь, 1 квіт. – 12 трав. 2024 р.). Львів – Торунь : Liha-Pres, 2024. С. 61–65.

6. Ситник Г. П. Взаємозумовленість соціальних явищ, які визначають концептами «небезпека» і «безпека», та її врахування в теорії публічного управління. *Інвестиції: практика та досвід*. 2019. № 16. С. 61–67.

7. Державне управління: словник-довідник / за заг. ред. В. М. Князева, В. Д. Бакуменка. Київ : УАДУ, 2002. 228 с.

8. Богуцький П. П. Концептуальні засади права національної безпеки України : монографія. Київ : НДІ інформатики і права НАПрН України. Одеса : Фенікс, 2020. 376 с.

9. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 20 серпня 2021 року «Про запровадження національної системи стійкості» : Указ Президента України від 27.09.2021 р. № 479/2021. *Відомості Верховної Ради України*. URL: <https://surl.li/txowpe> (дата звернення: 12.09.2025).

10. Резнікова О. О. Стратегічний аналіз безпекового середовища України. *Національний інститут стратегічних досліджень*. 2022.

8 верес. URL: <https://surl.li/ulhggt> (дата звернення 12.09.2025).

11. Власюк О. С., Пирожков С. І., Белов О. Ф. Концептуальні підходи до формування системи національної безпеки України. *Національна безпека України: еволюція проблем внутрішньої політики*. Київ : НІСД, 2016. С. 23–50.

12. Оприщенко А. Все більше українців мігрують за кордон (і, ймовірно, навряд чи повернуться після війни). Чи справді Україну чекає демографічна криза? *Заборона Медіа*. 2023. 10 жовт. URL: <https://surl.li/piqaua> (дата звернення: 10.09.2025).

13. Литвин О. В Україні чоловіки у середньому живуть до 57 років, а рівень народжуваності найгірший у світі: скільки залишиться українців та до яких двох сценаріїв готуватись. *OBOZ.UA*. 2025. 24 січ. URL: <https://surl.lt/wscwwb> (дата звернення: 12.09.2025).

14. Грушецький А. Яким українці бачать майбутнє України через 10 років і готовність терпіти матеріальні труднощі. *КМІС*. 2022. 7 листоп. URL: <https://surl.lt/fwplrg> (дата звернення 12.09.2025).

15. Амеліна К. Відкрита мапа замінованих територій автоматично стане мапою скарбів. Як в Мінекономіки бачать підхід до очищення територій. *LB.ua*. 2023. 11 верес. URL: <https://is.gd/ErMnsO> (дата звернення: 09.09.2025).

16. Іванишин П. В. Ідеологія і держава: націософська інтерпретація : монографія. Тернопіль : Крила, 2022. 534 с.

17. Мосієнко О., Гордійчук О., Клименко І., Кондратюк Ю. Національна безпека України: аналіз ризиків та викликів. *Суспільство та безпека*. 2024. № 2–3 (3). С. 98–105. URL: <https://sas.ztu.edu.ua/issue/view/18349> (дата звернення: 11.09.2025).

18. Павленко В. С. Національні інтереси та загрози державній безпеці України. *Наукові записки Львівського університету бізнесу та права. Серія економічна. Серія юридична*. 2022. Вип. 34. С. 84–92. URL: <https://surl.li/zgiegk> (дата звернення: 11.09.2025).

References

1. Sytnyk H. P. (2014). *Pidkhody shchodo vyznachennia rivnia zahroz natsionalnii bezpetsi v politychnii sferi* [Approaches to determining the level of threats to national security in the political sphere]. Kyiv : NADU [in Ukrainian].

2. *Zakon Ukrainy "Pro natsionalnu bezpeku" № 2469-VIII* [Law of Ukraine about the national security of Ukraine activity no. 1932-XII]. (2018, June 21). *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy*. Retrieved from: <https://surl.li/qekwxj> (accessed 12 September 2025) [in Ukrainian].

3. *Ukaz Prezydenta Ukrainy Pro rishennia Rady natsionalnoi bezpeky i oborony Ukrainy vid 14 veresnia 2020 roku "Pro Stratehiiu natsionalnoi bezpeky Ukrainy" № 392/2020* [Decree of the President of Ukraine on the decision of the National Security and Defense Council of Ukraine dated September 14, 2020, "On the National Security Strategy of Ukraine" activity no. 392/2020]. (2020, September 14). *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy*. Retrieved from: <https://surl.lu/apbdxd> (accessed 12 September 2025) [in Ukrainian].

4. Antonov V. O. (2017). *Konstytutsiino-pravovi zasady natsionalnoi bezpeky Ukrainy* [Constitutional and legal foundations of Ukraine's national security]. Kyiv : TALKOM [in Ukrainian].

5. Dzvinchuk D. I. (2024). *Natsionalna bezpeka Ukrainy: sutnist, tsili, zavdannia* [National security of Ukraine: essence, goals, objectives]. Proceedings of the All-Ukrainian scientific and pedagogical advanced training course "*Natsionalna bezpeka: zahrozy ta vyklyky*" (Lviv – Torun, April 1–May 12, 2024). Lviv–Torun : Liha-Pres, pp. 61–65 [in Ukrainian].

6. Sytnyk H. P. (2019). *Vzaiemozuvlenist sotsialnykh yavlyshch, yaki vyznachaiut kontseptamy "nebezpeka" i "bezpeka", ta yii vrakhuvannia v teorii publichnoho upravlinnia* [The interdependence of social phenomena defined by the concepts of "danger" and "safety" and its consideration in public administration theory]. *Investytzii: practyka ta dosvid*, no. 16, pp. 61–67 [in Ukrainian].

7. Kniaziev V. M., Bakumenko V. D. (2002). *Derzhavne upravlinnia* [Public Administration]. Kyiv : UADU [in Ukrainian].

8. Bohutskyi P. P. (2020). *Kontseptualni zasady prava natsionalnoi bezpeky Ukrainy* [Conceptual Foundations of Ukraine's National Security Law]. Kyiv : NDI informatsii i prava NAPrN Ukrainy. Odesa : Feniks [in Ukrainian].

9. *Ukaz Prezydenta Ukrainy Pro rishennia Rady natsionalnoi bezpeky i oborony Ukrainy vid 20 serpnia 2021 roku "Pro zaprovadzhennia natsionalnoi systemy stiikosti" № 479/2021* [Decree of the President of Ukraine on the decision of the National Security and Defense Council of Ukraine dated August 20, 2021, "On the introduction of a national resilience system" activity no. 479/2021].

(2021, September 27). *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy*. Retrieved from: <https://surl.li/txowpe> (accessed 12 September 2025) [in Ukrainian].

10. Reznikova O. O. (2022). *Stratehichnyi analiz bezpekovoho seredovyscha Ukrainy* [Strategic analysis of Ukraine's security environment]. *Natsionalnyi instytut stratehichnykh doslidzhen*. Retrieved from: <https://surl.li/ulhgtt> (accessed 12 September 2025) [in Ukrainian].

11. Vlasiuk O. S., Pyrozhkov S. I., Bielov O. F. (2016). *Kontseptualni pidkhody do formuvannia systemy natsionalnoi bezpeky Ukrainy* [Conceptual approaches to the formation of Ukraine's national security system]. *Natsionalna bezpeka Ukrainy: evoliutsiia problem vnutrishnoi polityky* [Ukraine's national security: the evolution of domestic policy issues: Selected scientific works]. Kyiv : NISD, pp. 23–50 [in Ukrainian].

12. Opryshchenko A. (2023). *Vse bilshе ukraintsiv mihruut za kordon (i, ymovirno, navriad chy povernutsia pislia viiny). Chy spravdi Ukrainu chekaie demohrafichna kryza?* [More and more Ukrainians are migrating abroad (and are unlikely to return after the war). Is Ukraine really facing a demographic crisis?]. *Zaborona Media*. Retrieved from: <https://surl.li/piqaua> (accessed 10 September 2025) [in Ukrainian].

13. Lytvyn O. (2025) *V Ukraini choloviky u serednomu zhyvut do 57 rokiv, a riven narodzhuvanosti naihirshyi u sviti: skilky zalyshytsia ukraintsiv ta do yakyykh dvokh stsenariiv hotuvatys* [In Ukraine, men live to an average age of 57, and the birth rate is the worst in the world: how many Ukrainians will remain and what two scenarios should we prepare for?]. *OBOZ.UA*. Retrieved from: <https://surl.lt/wscwwb> (accessed 12 September 2025) [in Ukrainian].

14. Hrushetskyi A. (2022). *Yakym ukraintsi bachat maibutnie Ukrainy cherez 10 rokiv i hotovnist terpity materialni trudnoshchi* [How Ukrainians see Ukraine's future in 10 years, and willingness to endure material hardship]. *KMIS*. Retrieved from: <https://surl.lt/fwplrg> (accessed 12 September 2024) [in Ukrainian].

15. Amelina K. (2023). *Vidkryta mapa zaminovanykh terytorii avtomatychno stane mapoiu skarbiv. Yak v Minekonomiky bachat pidkhyd do ochyshchennia terytorii* [An open map of mined territories will automatically become a treasure map. How the Ministry of Economy sees the approach to clearing territories]. *LB.ua*. Retrieved from: <https://is.gd/ErMnsO> (accessed 9 September 2024) [in Ukrainian].

16. Ivanyshyn P. V. (2022). *Ideolohiia i derzhava: natsiosofska interpretatsiia* [Ideology and the State: A Nationalist Interpretation]. Ternopil : Kryla [in Ukrainian].

17. Mosiienko O., Hordiichuk O., Klymenko I., Kondratiuk Yu. (2024). *Natsionalna bezpeka Ukrainy: analiz ryzykiv ta vyklykiv* [National security of Ukraine: analysis of risks and challenges]. *Suspilstvo ta bezpeka*, no. 2–3 (3), pp. 98–105. Retrieved from: <https://sas.ztu.edu.ua/issue/view/18349> (accessed 11 September 2025) [in Ukrainian].

18. Pavlenko V. S. (2022). *Natsionalni interesy ta zahrozy derzhavnii bezpetsi Ukrainy* [National interests and threats to the state security of Ukraine]. *Naukovi zapysky Lvivskoho universytetu. Serii ekonomichna. Serii yurydychna*, vol. 34, pp. 84–92. Retrieved from: <https://surl.li/zgiegk> (accessed 11 September 2025) [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції / Received: 16.09.2025

Прорецензовано / Revised: 29.09.2025

Схвалено до друку / Accepted: 07.10.2025

TKACHENKO OLEKSANDR

*Candidate of Juridical Sciences, Senior Researcher,
Scientific Secretary of the Secretariat of the Academic Council,
Kyiv Institute of the National Guard of Ukraine*

ZOLOTAROVA NATALIYA

*Doctor of Law, Professor,
Professor of the Department of Police Activities,
National Academy of Internal Affairs
<https://orcid.org/0000-0002-3614-8328>*

**PROSPECTIVE DIRECTIONS OF CHANGE IN STATE POLICY
IN THE CONTEXT OF TRANSFORMATION OF THREATS IN THE FIELD
OF NATIONAL SECURITY**

This scientific article is devoted to the study of threats in specific areas of national security. Using analysis and empirical scientific research methods, the circumstances and conditions that influenced the transformation of threats in specific areas of national security since Ukraine's declaration of independence have been identified. The author's vision of the intensification of threats to specific areas of Ukraine's national security in connection with the consequences of the ongoing armed aggression of the Russian Federation is modeled. The author concludes that internal and external factors influence the change in threats to national security in different historical periods, in particular the state's ability to fulfill its constitutional obligations, which stem from its responsibility to its citizens for its activities, as well as international politics, the global economy, global and regional globalization processes, and technological developments, including artificial intelligence.

Threats to national security and the factors that influence them are constantly relevant for study in order to develop scientifically sound forecasts regarding the security environment and state policy on the implementation of measures to counteract possible negative consequences in the areas of national security.

Threats to the spheres of national security and the factors that influence them are constantly updated and therefore are the object of study in order to develop scientifically based forecasts regarding changes in the security environment and state policy regarding the implementation of measures to counter possible negative consequences in the spheres of national security.

Keywords: *national security; threats to national security; areas of national security; state security; globalization.*